

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת בהעלותך תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף תמ"ה

דרשת פרקי אבות

במשנה (אבות ב-ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון וכו'. וכל העמלים עם הציבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים וכו'. ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם ע"כ. וברמב"ם פירש, ואתם מעלה אני עליכם שכר כאילו עשיתם, אם בשעה שאתם עוסקים עם הציבור נתבטלתם מעשיית איזו מצוה בשביל עסקי הציבור, מעלה אני עליכם שכר כאילו עשיתם אותה מצוה שנתבטלתם ממנה ע"כ.

ונראה בהקדם לבאר מתחלה בפרשתנו, ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח וגו', ויאמרו הרק אך במשה דבר ה', הלא גם בנו דבר וגו'. ויאמר שמעו נא דברי, אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע, בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה וגו', פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות, ותמונת ה' יביט, ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה (יב-א). וברש"י מנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה. רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה (יא-כז), כיון ששמעה צפורה אמרה, אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו, כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חבירו ע"כ.

ולכאורה יש להבין קושיית התוספות, הא פסוק זה ואתה פה עמוד עמדי, סיפר להם משה רק ארבעים שנה אחריו במשנה תורה, ומהיכין יש להם לידע אז שהסכים הקב"ה על ידו, שאמר לו ואתה פה עמוד עמדי. ונראה דאיתא בגמרא (סנהדרין פט:) הכובש את נבואתו לוקה. מאן מתרי ביה, אמר אביי חבריה נביאי. מנא ידעי, אמר אביי דכתיב (עמוס ג-י) כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים ע"כ. ואם כן כאשר מתגלה נבואה לנביא, גם שאר הנביאים ידעי, וכיון שאמר ה' למשה ואתה פה עמוד עמדי, ידעו זאת גם מרים ואהרן שהיו נביאים, ושפיר הקשו התוספות דאם כן למה דברו על משה.

ובליקוטי יהודה (פ' תשא) הביא מכתב מהגה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, שביאר בזה מאמרם במשנה (אבות ו-ו) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב-ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ע"כ. ויש להבין מהו השבח העצום בזה להביא גאולה, אם אינו מתלבש בטליתו של חבירו, ולמה נמנה מדה זו אחד ממ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם. אך בהיות שהנגלה לנביא

והנה בגמרא (שבת פז.) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, פירש מן האשה וכו'. אמר ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהם אלא שעה אחת, וקבע להן זמן [אימתי ידבר עמהם], אמרה תורה (שמות יט-ט) אל תגשו אל אשה [יפרשו מנשותיהן], אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ולא קבע לי זמן [לדיבורו,

משרה, ושרה היתה טפלה לאברהם בנביאות, ונביא קטן לא משיג מה שנאמר בנבואה לנביא גדול שבאה ממקום עליון יותר. – ובאמרי אמת (שם) כתב ליישב, כי בפסוק נאמר כי לא 'יעשה' ה' דבר, היינו דוקא עשיה, אבל בעקידה היה רק נסיון, וזה לא יודעים שאר הנביאים ע"כ.

ומעתה יש לומר, כי משה רבינו שהיה גדול מכל הנביאים, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, על כן מה שנתגלה בנבואה למשה, שאר הנביאים לא ידעו. והוא קל וחומר משאר הנביאים, שאין הנביא הקטן יודע הנבואה שנתגלה לנביא גדול, כי השגת הנביא הקטן לא מגיע עד שם, ואם כן מכל שכן משה רבינו שנבואתו מופלגת מכל הנביאים כולם, וכמבואר ברמב"ם (שם 1-2) ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר (במדבר 1-2) ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול. כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר פה אל פה אדבר בו, ונאמר (שמות לג-יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, ונאמר ותמונת ה' יביט, כלומר שאין שם משל, אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות, שאינו מתנבא בחידה אלא במראה, שרואה הדבר על בוריו. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו, כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם ע"כ. ולכן כאשר אמר ה' למשה, ואתה פה עמוד עמדי, לא נתגלה זה רק למשה, כי נבואת משה שורשו משורש גבוה, ומשה קרן עור פניו ונתקדש כמלאכים (רמב"ם שם), ונבואתו לא יוכל להשיג גם לנביאים גדולים.

ומעתה יש לומר דאהרן ומרים לא ידעו מנבואה זו שנאמר למשה, שהסכים ה' על ידו במה שפירש, ולכן דיברו במשה. וזהו שאמר להם ה', כי אין נבואתכם דומה כלל לגדר הנבואה של משה, אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע, וברש"י שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחידות וגו', ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה. והיינו כי הלא אנכי הסכים למעשיו. וכמו שפירשו חז"ל שזהו כוונת פה אל פה אדבר בו, אני אמרתי לו לפרוש מן האשה. ואם כי הנביאים יודעים מה שמתגלה לנביא אחר, היינו רק בשאר הנביאים שכולם יונקים ממקום אחד, לא כן עבדי משה, נבואתו הוא ממקום מופלג שאין אחרים יכולים להשיגו. [שוב ראיתי כן בשם המהר"ט, עיין בשמן ראש לשבועות ח"ב קפ.].

ברוח הקודש, נודע גם לנביאים אחרים. והנה אמרו (מגילה ז.) דמגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר (אסתר שם) ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה [מי גלה לו, אלא ברוח הקודש נגלה אליו] ע"ש. ואם כן מיד נודע זאת גם לאסתר שנחשבת משבע הנביאות (שם יד.), ומרדכי הגיד לה, כי לא ידע שהיא נביאה. על כן היתה יכולה לומר בשם עצמה למלך, ועם כל זה נהגה טובת עין במרדכי, וזה טובת עין מביא גאולה לעולם. וזהו השבח הגדול גם בקנין תורה, שתלמיד חכם צריך שלא יהיה לו עין רעה במשנתו של חבירו. ולכן מי שיודע מעצמו, ומכל מקום יש לו עין טובה שיהיה נקרא על שם חבירו, לזה נקנה התורה. ומשה שר התורה נהג בה טובת עין ומסרה לישראל (נדרים לה.) ע"כ. [ועיין באמרי אמת (ליקוטים 10)].

אמנם בליקוטי יהודה (פ' וירא) הביא קושיא מבעל האמרי אמת וצ"ל, על מעשה העקידה, דכתיב ויאמר יצחק אל אברהם אביו, הנה האש והעצים ואיה השה לעולה (בראשית כב-2), הלא יצחק אבינו נביא היה (רש"י מגילה יד.), אם כן בטח ידע מה שאמר ה' לאברהם, אם כן למה שאל איה השה לעולה. ותימא לומר שבשעת העקידה לא היה יצחק אבינו עדיין נביא ע"כ.

ויש לומר דהנה בגמרא שם אמרו, מאן מתרי ביה, 'חבריה' נביאי. ולכאורה תיבת חבריה מיותר. אך איתא ברמב"ם (ה' יסודי התורה 2-2) הנביאים מעלות מעלות הן, כמו שיש בחכמה גדול מחבירו, כך בנבואה נביא גדול מנביא ע"כ. וכמו בחכמה, החכם קטן אי אפשר לו להשיג חכמת הגדול בחכמה, כן בנבואה, יש נביאים שמשיגין יותר מחבריהם, ונביא קטן לא יוכל לקבל השגת הנבואה הנאמרת לנביא גדול, שבאה לו ממקום גבוה יותר, וכדאיתא במדרש (ויק"ר א-יד) מתוך תשע איספקלריות היו הנביאים רואים וכו' ע"ש. ולכן כאשר מתגלה נבואה לנביא, רק 'חבריה' ידעי בהו, היינו הנביאים שהם בגדר מדריגתו או יותר ממנו הם משיגים הנבואה, אבל הנביא הקטן ממדריגותיו לא משיג הנבואה ההוא שנאמרה לנביא הגדול. והנה אברהם היה זקן מאה שנה יותר מיצחק, והגיע למעלה מופלג בנבואה, אשר יצחק בנערותו עדיין לא הגיע למדריגה זו, ושפיר לא ידע יצחק מנבואת העקידה לאברהם.

אמנם אכתי תקשה על הא דאמרו (תנחומא סוף פ' וירא) למה נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחו נשמתה ממנה ומתה (רש"י שם כג-ב) ע"כ. והרי אמרו (שמו"ר א-א) שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות, ולכן אמר ה' לאברהם (כא-2) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה (רש"י שם), ואין לא ידעה שרה נבואת ה' לאברהם לעקוד את יצחק. ואולי כי במשך הימים נתעלה אברהם יותר

ומצינו בפרשתנו כאשר אלדד ומידד התנבאו במחנה, אמר יהושע אדוני משה כלאם. ויאמר לו משה המקנא אתה לי, ומי יתן כל עם ה' נביאים, 'כי יתן ה' את רוחו עליהם' (יא-טו). ולכאורה סיום הכתוב מיותר, דהלא זה ענינו של נבואה, שה' נותן רוחו עליהם. אך באמת זהו מדריגה קטנה ממשה, לומר מי יתן כל עם ה' נביאים, כי קנאה שייך רק על מי שהוא שוה לו במעלותיו או שהוא יותר ממנו, אבל על הפחות שבמעלה אין כאן קנאה. והרי משה נבואתו מופלגת מכל בני אדם, שכולם מתנבאים על ידי מלאך, ומשה נבואתו פנים אל פנים, ומה לו אם יהיו כל עם ה' נביאים, הרי מדריגתו מופלגת הרבה יותר מהם, ותמיד יהיה הוא עומד בראש.

על כן הוסיף משה, כי לא רק שאין לו קנאה כאשר כל העם יהיו נביאים כמו שאר הנביאים, אלא גם 'כי יתן הוי"ה את רוחו עליהם', שנבואתם לא יהיה על ידי מלאך אלא מה' עצמו, דוגמת נבואתו של משה, גם כן לא ירע לבבו, 'ומי יתן כל עם ה' נביאים' במדריגה היותר גדולה ש'יתן ה' את רוחו עליהם', פנים אל פנים ולא על ידי מלאך. וכמו שפירש בכלי יקר כאן, מאמרם (בבא בתרא עה.) פני משה כפני חמה, פני יהושע כלבנה, כי הלבנה קטרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (חולין ס:), כך יהושע קיטרטג ואמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה, אדוני משה כלאם. אבל משה היה כחמה, שלא קיטרטג כלום, ואמר מי יתן והיה כל עם ה' נביאים, שגם אם ישתמשו כולם בכתר אחד לא איכפת ליה ע"ש.

*

ושמעתי פעם בסעודה שלישית בשבת מאת כ"ק האדמו"ר מסקאליע זצ"ל, שפירש מה שאמר ה' למשה, לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי. כי בדרכי הטבע אי אפשר להאדם להיות גופו על שני מקומות בשעה אחת. אמנם ברוחני יתכן שיהיה על שני מקומות שונות בשעה אחת. דוגמת מה שמצינו באליהו הנביא שהוא בא לכל ברית מילה בבני ישראל (בני יששכר תשרי ד-ז), ויתכן שיהיה בכמה מקומות באותה שעה. וכמו כן משה רבינו שהתעלה כמלאכי אש, כאשר נשלח מה' לדבר עם ישראל, הוא יכול לילך לדבר עם ישראל, ועם כל זה ישאר על מקומו בסיני. וזהו שאמר לו ה', לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, ועם כל זה אינך צריך לעזוב עבור זה את מקומך, אלא ואתה פה עמוד עמדי ע"כ.

*

ויש לומר עוד בזה, דאיתא בגמרא (מועד קטן יז.) מאי דכתיב (מלאכי ב-ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו אל יבקשו תורה

והנה איתא במדרש (דב"ר ט-ט) הן קרבו ימין למות, קרא את יהושע (לא-יד), אמר לפניו רבונו של עולם, יטול יהושע ארכי שלי ואהא חי. אמר הקב"ה עשה לו כדרך שהוא עושה לך. מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע, נתיירא יהושע ואמר משה רבי בוא אצלי, יצאו להלוך, הלך משה לשמאלו של יהושע, נכנסו לאהל מועד, ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם. משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר, מה אמר לך הדיבור. אמר לו יהושע, כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך. אותה שעה צעק משה ואמר, מאה מיתות ולא קנאה אחת. ושלמה מפרשה (שיר ח-ו) כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה, אהבה שאהב משה ליהושע ומה שקינא משה ביהושע ע"כ. [וידוע בזה פירוש הגר"א זצ"ל (הובא בתורת משה פ' וילך בשמו)]. ובספר מכתבי תורה לבעל האמרי אמת זצ"ל (סימן ט) כתוב בזה בשם חכם אחד לפרש, שיהושע אמר הדבר למשה בניחותא, כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך, כי הנגלה לנביא אחד נודע גם לנביאים אחרים, ואיך יתכן שאין אתה יודע מעצמך, ועל כרחך עתה משתנה עליך סדרי בראשית ודפח"ח. ולכאורה נבואת משה לא היו יודעין שאר הנביאים, ואיך השיב יהושע למשה יודע הייתי מה מדבר עמך.

אך יש לומר דיהושע שאני, שהרי ה' צוה למשה, קח לך את יהושע בן נון וגו', וסמכת את ידך עליו (במדבר כז-יח), וכתיב (שם כז-כג) ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו. וברש"י בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטוה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך, והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה ע"כ. ואם כן יש לומר כי מעת שסמך משה שתי ידיו עליו, מסר משה ליהושע כל כוחו, ומאז נתעלה שיוכל להשיג נבואתו של משה, ועל זמן זה אחר שסמך משה ידיו עליו אמר למשה, יודע הייתי מה מדבר עמך, כי משה מסר לו רוחו בסמיכת ידיו עליו.

*

ובזה נראה לבאר הכתוב (דברים לד-י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים. ולכאורה תיבת 'בישראל' נראה כמיותר. אך הכתוב בא להודיע גודל מעלת נבואתו של משה רבינו, כי בשאר הנביאים כאשר מתגלה נבואה לנביא מיוחד, יש עוד הרבה בישראל שמשגיגין נבואה זו, כי חבריה ידעי בדבר. לא כן במשה רבינו, כאשר נתגלה נבואה למשה, לא קם נביא עוד בישראל ששיג נבואתו של משה, ולא קם איש בישראל ששיג נבואה זו, כי משה ידעו ה' פנים אל פנים, ונבואתו היא משורש גבוה, שאין עוד אחד בדורו שהיה יכול להשיגו, ולא קם עוד נביא כמותו.

*

זבזה, נבוא אל המכוון, כי הנה אנו רואין בהארץ שנותנת כל כוחה להשפיע לאחרים, שמוציאה מתחת ידה מזון לכל ברואי עולם, תבואה ופירות לבני אדם, ועשב לכל חיות ובהמות ועופות שקצים ורמשים, וכל מקום פנוי בארץ מוציאה שם עשב. וממנה יש ללמוד שגם האדם ישפיע מכחו שניתן לו מה' ליהנות בהם אחרים, וכמו שפירשו המשנה (אבות ב-ח) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, היינו אל תחזיק תורתך רק לצורך עצמך, להשתדל להתעלות לבד, אלא תשפיע גם לאחרים, ולא די רק ללמוד אלא גם ללמד.

זזהו שאמרו, 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', עם הדרך שאתה רואה בהארץ, שבכל מקום שיכולה להצמיח, צומחת לזון אחרים. 'שיגיעת שניהם', התורה והזיכוי רבים, 'משכחת עון', כי התורה נקראת שמה תושיה (ישעיה כח-ט), שמתשת כחו של אדם (סנהדרין כו:), ובראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל:). וכמו כן על זיכוי הרבים אמרו, כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו (אבות ה-ח). ואם כן יש בשניהם סגולה להשכיח חטא.

זאמר שוב, וכל העמלים עם הציבור מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם, והיינו שהגם שעל ידי שמוסר עתו לזכות הרבים לא יוכל להתעלות בעצמו, ונעשה בחינת עומד ויחסר מהתעלותו, עם כל זה לא יוגרע שכרו, ומעלה אני עליכם כאילו הגעתם להשלימות שהיה בידכם להתעלות, ומעלה אני עליכם שכר כאילו עשיתם כל מה שנתבטלתם ממנה.

זכמו שפירש בתורת משה (פ' וירא נו:), וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וגו', כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו (יה-ט). כי הסיבה להעלם ידיעה זו מאברהם, על אף היותו נביא, נעוצה בזוה, שהיה טרוד בגיור גרים וקירוב הבריות אל השכינה, וממילא לא היתה שעתו פנויה להתבודד ולהגיע עד למדריגה העליונה של נבואה ורוח הקודש. (לפיכך גם היה טפל לשרה בנבואה, כיון שהיא היתה תמיד באהל ומתבודדת מאנשים יותר ממנו). לכן אמר השי"ת המכסה אני מאברהם, כלום מן היושר הוא, שאכסה ממנו את הדבר הזה, בה בשעה שחסרון ידיעה זו נובע אצלו רק מתוך למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, מאחר שהוא מקדיש עצמו לחינוך ולקירוב הבריות אל תחת כנפי השכינה ע"כ.

*

זהנה בימים הללו נוסעים מהבית להנפש על משך ימי הקיץ. וכבר רמזו שפרשת ויהי בנסוע ספר בפני עצמו (שבת קטו:), כי על הדרך כאשר אינו מסודר בביתו, יש התרשלות מתורה ותפלה וזהירות במאכלים ושמירת עינים

מפיהו ע"כ. והוא תמוה, דמי ראה כבר מלאך אלקים, שידע אם הרב דומה לו. וגם איך יתכן שאדם בשר ודם יהיה דומה למלאך. ופירש ההפלא"ה ז"ל, דהנה ידוע כי עבודת האדם הוא להיות תמיד בבחינת 'הולך', להתעלות בכל יום יותר ויותר במדריגות רמות. אולם המלאכים למעלה שאין להם התעלות יותר, הם בבחינת 'עומד', שעומדים תמיד במדריגה אחד. והנה ללמוד מהרב אי אפשר רק אם הוא מוכן לוותר על מדריגותיו ושלימות עצמו, ומוריד עצמו מגדולתו כדי להדריך אחרים בדרך ה' ונעשה בבחינת עומד, ולכן אם הרב דומה למלאך ה' צבאו"ת שהוא בבחינת עומד, ומוותר על התעלות עצמיותו אז תורה יבקשו מפיהו, אולם אם אינו דומה למלאך רק רוצה להשאר בבחינת הולך, אז אי אפשר לבקש תורה ממנו ודפח"ח.

זבזה אמרתי לפרש מה שנאמר באברהם כשהכניס האורחים, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו (בראשית יח-ח), כי אברהם הדריך את האחרים והכניסם תחת כנפי השכינה על ידי שהיה מאכילם ומשקם, ואחר כך צוה להם להודות ולברך למי שברא את אלה, כמבואר במדרש (ב"ר מט-ד), והוצרך עבור זה לוותר על שלימות עצמו, ועל כן נאמר אצלו והוא 'עומד' עליהם, שבעת שקיים הכנסת אורחים לא היה אפשר לו להיות בבחינת הולך ומוסיף בעבודת ה' רק היה בבחינת עומד.

זמענה משה רבינו במתן תורה, שנתהוה כעת רבן של כל ישראל, לא היה לו מאז עתו עמו להקדיש להתעלותו, להיות בחינת הולך, להתעלות יותר ויותר, כי הוצרך למסור זמנו ללמוד עם ישראל, ולהיות כמלאך ה' שהוא רק בבחינת עומד. וזהו שאמר לו ה', לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, אבל אתה פה 'עומד' עמדי, מעתה תצטרך להיות רק בחינת עומד, ולוותר על השלימות שלך לטובתן של ישראל, להעלותם בדרכי התורה. והיינו כי לבני ישראל 'לך אמור להם', להם תאמר שמעתה יהיו בבחינת הולך, 'שובו לכם לאהליכם', מה שקיבלתם עול התורה כעת בסיני תשובו זאת עמכם לבתיכם, אבל 'אתה פה עומד עמדי', מעתה תצטרך להיות בחינת 'עומד', ולהיות דומה למלאך ה' צבאו"ת שיוכלו לבקש תורה מפיהו.

זכמו כן אברהם הוריד את עצמו ממדריגותיו ללמד גויים גמורים שיש בורא עולם, ויש לברך ולהודות לו על מה שממציא להאדם. ולימדם אורחת חיים, שגם כאשר ילכו ממנו, יזכרו כי לה' הארץ ומלואה, וסעדו לבכם אחר תעבורו (בראשית יח-ה). וזהו נרמז במה שאמר הכתוב (שם כא-ג) ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם. והנה אש"ל נוטריקון ל'ך א'מור ל'הם ש'ובו ל'כם ל'אהליכם, כי אמר להם שכאשר ישובו לאהליהם, יהיו מעתה בחינת הולך, להתעלות ממדריגה למדריגה.

*

וכו'. ויש לידע אשר כמו על פי ה' יחנו, כן על פי ה' יסעו (במדבר ט-ט), ולהתנהג גם בנסיעתנו על פי ה' כמו בחנייתנו בביתו. אבל באמת אמרו (שם) כי פרשת ויהי בנסוע ספר 'חשוב' הוא בפני עצמו. והיינו כי יש לנצל הימים הללו להתעלות ביתר שאת, כי פנוי הוא מטירדת הפרנסה, ויכול לקבוע יותר עתים לתורה, ולהתעצם יותר בתפלה במתינות ובכוונה. וכמו שקודם הקיץ מסדר במחשבתו תחלה כל עניני הגשמיים הנצרכים לו שם, כן יסדר גם רוחניותו, מה יהא

תכנית לימודו ותפלתו. וכדאי ליקח לעצמו ספר תולדות מגאוני וצדיקי ישראל, אשר בשעות הפנויות מתורה על הדרך יוכל לעיין בהם, וללמוד ממעשיהם ומדותיהם הנהגות ונימוסים הראויים לבני תורה. עד שיהיו הימים הללו אצלו חשובים ביותר, למסור עצמו לתורה. ולהקדיש הימים הללו על ימי חשבון, להתבונן על תכלית ימי חייו, איפה הגיע בחייו, ומה יוכל לעשות עוד להתעלות יותר. וחפץ ה' יצליח, עדי נזכה לראות בישועתן של ישראל בב"א.

סעודה שלישית

מדת הדין פוגעת בהן ע"ש. אבל בבני ישראל לא יהיה נגף בגשת בני ישראל אל הקודש, כאשר הם יעשו העבודה על ידי עסק התורה, לא יהיה בהם נגף ע"כ.

*

וי"ש לומר בזה עוד, דאיתא בגמרא (יומא ע"א) מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש, והוא אזלי כולי עלמא בתריה, כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון, שבקוה לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון. לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול, אמר להן ייתון בני עממין לשלם. אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן ע"כ. וביאר בעבודת ישראל (ליום הכיפורים) על פי דברי מורינו הגאון מו"ה דוב בער [ממעזריטש] זלה"ה, במה דאיתא בגמרא (ברכות ז) על רבי ישמעאל בן אלישע שנכנס להקטיר קטורת, וראה אכתריא-ל-יה ה' צבאות, ואמר לו ישמעאל בני ברכני וכו' ע"ש. שרבי ישמעאל הגם שהיה גדול החכמים, לא בזכותו לבד זכה להמראה נפלאה, כי אם על ידי התנא הקנה שהיה בימיו, והוא הרימו ונשאו בקדושתו, כדרך הצדיקים להרים השליח ציבור בקדושתם, ועל ידי זכה לכל אלה ע"כ. ובודאי מורנו הצדיק אמר אלו הדברים על פי רוח קדשו שהופיע עליו. אכן על פי דבריו ועל פי שכלנו נראה לומר, כי מסתמא הכהן שהיה בימי שמעיה ואבטליון בבית שני לא היה כל כך כהוגן, ומסתמא לא זכה לעלות לקדשי קדשים ביום הכיפורים כי אם על ידי שמעיה ואבטליון שהיו אז ראשי הדור, והם הרימוהו ונשאוהו לזאת המדרגה. ולכן השיבו לכהן גדול שלא יתגאה עליהם, כי הם עבדו עובדא דאהרן, פירוש שעיקר העבודה היה על ידיהם והבן עכ"ל.

ופירשו בזה בפייט (ליום הכיפורים) והכהנים והעם העומדים 'בעזרה', שעזרו לו להכהן גדול מבחוץ שיוכל להשלים עבודתו בפנים. ובספר בית אברהם כתוב דלכן יום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש (יומא ע"א), כי הם סייעוהו שיוכל לעשות העבודה ע"כ.

קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם (ח-ח). ולכאורה 'מתוך בני ישראל' נראה מיותר. – והקרבת את הלויים לפני ה', וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים (ח-ח). ויש להבין ענין סמיכת ידיהם של ישראל על ראש הלויים. וברש"י פירש, שהלויים נתונים קרבן כפרה תחתיהם, יבואו ויעמדו על קרבנם, ויסמכו את ידיהם עליהם ע"כ. – ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל, לעבוד את עבודת בני ישראל וגו' (ח-ט). וברש"י חמשה פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה, להודיע חבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חומשי תורה, וכך ראיתי בבראשית רבה (ה-ג) ע"כ.

ובספר ולאשר אמר בפרשתנו הביא ממרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, דלכאורה יש מקום לישראל להתרעם על אשר נתרחקו מהעבודה, ולא הוכשר מעתה אלא שבט לוי, וניטלה מהם ההזדמנות להקריב קרבן לה'. אמנם הרי אמרו חז"ל (מנחות ק"י) אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ויקרא ז-ז) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם, כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם ע"ש. ואם כן גם לישראל יש היכולת להקריב קרבנות על ידי שיעסוק בתורה. ובאמת עדיפא להו יותר מהלויים, ומעלה יתירה ניתן להם, כי בעבודה בפועל יש כמה אזהרות ועונשין, כגון בטומאה וביאה ריקנית, מה שאין כן בעובד העבודה על ידי עסק התורה, לא שייך כל האזהרות הללו, והוי קרוב לשכר ורחוק מהפסד.

ולכן בפסוק זה שאמר הכתוב, ואתנה את הלויים נתונים לאהרן, נכפלו אזכרותיהן של ישראל חמשה פעמים נגד חמשה חומשי תורה, להורות שאף בני ישראל עדיין יכולים לעבוד עבודת הקרבנות על ידי עסק התורה. ואמר הכתוב שוב, כי אדרבה עוד מעלה יתירה יש להם לישראל, ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש, כי בהלויים יתכן שעל ידי עבודתם יבואו לידי נגף, וכמאמרם (במדבר ה-ב) שבטו של לוי היו דלים במנין מכל השבטים, למה, שהיו סמוכים אל הקודש, וכל מי שאינו נוהר כראוי,

וכמו כן הלוויים שנתמנו לעבודת המשכן, אם כי בפועל העבודה היא על ידם, מכל מקום כללות ישראל העוסקים בתורה ומצותיה, הם מרימים את הלוויים שיוכלו לבצע העבודה כראוי. הלוויים עושים העבודה בחיצוניות, אבל פנימיותה של העבודה נעשית על ידי כח של ישראל, והם עבדו עובדא דאהרן. ולכן נכפלו אזכרותיהן של ישראל כאן חמש פעמים, להודיע חיבתן, שעל ידי שבני ישראל דבוקים בחמשה חומשי תורה במצותיה, בזה הם מעלים את הלוויים שיוכלו לעשות העבודה כראוי, ולכן חלק כחלק יאכלו, בני ישראל עם הלוויים, בעבודתם בבית ה'.

ועל כן אמר הכתוב, קח את הלוויים 'מתוך בני ישראל', לקיחת הלוויים שיהיו ראויים לעבודתם, זהו מתוך בני ישראל, שהם הם המסייעים אותם שיוכלו לעשות עבודתם כראוי. ומצינו במשה רבינו שאמר לישראל, בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך, לא נתייחד הדיבור למשה (רש"י ויקרא א-א). וכיון שכל כחם של הלוויים היא רק מבני ישראל, על כן צוה ה', 'וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלוויים', ואין זה כסמיכה על הקרבן, אלא כמו שנצטוו משה, קח לך את יהושע בן נון וגו', וסמכת את ידך עליו וגו', ונתתה מהדוך עליו (במדבר כו-ה), ובזה מסר משה את כחו ליהושע. כן יסמכו כלל ישראל את ידיהם על הלוויים, למסור להם כחם, אשר על ידי זה יוכלו לעבוד את העבודה כראוי.

*

ובריש הפרשה ניתנה מצות הדלקת המנורה בבית ה', דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה (ח-ב). וברש"י אל מול נר אמצעי שאינו בקנים, אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות, ששה שעל ששת הקנים, שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי, הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי. ולמה, כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך ע"כ. ויש להבין דאם כן הוי ליה לומר אל מול פני המנורה יאירו 'ששת' הנרות, כי רק ששה נרות פונים עצמם למול האמצעי שבמנורה. וגם לכאורה תיבת 'מול' פני המנורה מיותר, ודי באמרו אל פני המנורה יאירו שבעת הנרות, כי 'מול' פירושו על דבר שעומד כנגדו (וברש"י מול הגלגל (דברים יא-ל), רחוק מן הגלגל).

ובפשוטו יש לומר, דהנה למאן דאמר דהמנורה צפון ודרום מונחים, אמצעי קרוי נר מערבי, על שם שהיה פיו כנגד מערב, וכל שאר הנרות כלפי האמצעית, של צפון היו פונות לדרום, ושבדרום פונות לצפון (רש"י שבת

כב: ד"ה נר). והיינו דכיון דנרות המנורה היו מדליקין לכבודה של השכינה, באורים כבדו את ה' (ישעיה כד-טו), ומהאי טעמא נהגו להדליק נרות בבתי כנסיות ובתי מדרשות לתפלה (ש"ע אר"ח קנא-ט). וכיון דשכינה במערב (בבא בתרא כה:), על כן היה נר האמצעי פונה למערב נגד קודש הקדשים, וכל שאר הנרות פונות אל הנר המערבי, והוי ככולם פונות למערב, מול השכינה. וזהו שאמר אל 'מול פני המנורה', נגד הקודש קדשים שעומד מול המנורה, אשר השכינה במערב, מול רוח זה 'יאירו שבעת הנרות', שכולם פונות לנר האמצעי, והאמצעי פונה למערב נגד השכינה, ושפיר יאירו שבעת הנרות מול פני המנורה, אשר כנגדה עומדת הקודש קדשים, לכבד השכינה בהנרות.

*

ויש לומר בזה עוד, דהנה הכתוב מתחיל בהעלותך את הנרות, בלשון יחיד לאהרן, ולכאורה הלא מצוה זו שיאירו מול פני המנורה נאמרה לכל, שגם זר המדליק צריך להדליק מול פני המנורה, ולמה דקדק בהעלותך את הנרות, דקאי רק על אהרן. אמנם הכוונה היא, כי הנה כל השפעות העולם הזה מן השמים, נמשכה על ידי עבודת הכהנים בבית ה'. וכל סוג עבודה יש לה השפעה על ענין מיוחד, ועל דרך שאמרו (כתובות י): מזבח, מזיח ומזין מחבב ומכפר ע"ש. וכמו כן הדלקת הנרות, השפיע מלמעלה אורה של תורה למטה, כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו-כג). ושבעת קני המנורה הם מכוונים נגד התורה, אשר חצבה עמודיה שבעה (משלי ט-א), שהתורה נחלקת לשבעת ספרים (שבת קטו:).

וכאשר הכהן הדליק המנורה בדחילו ורחימו אז פרחית לעילא, ומורידה השפע של המנורה למטה. אבל אם חסר מהמצוה הדחילו ורחימו ולא פרחית לעילא, אז נעשית בזה ההדלקה רק כבודה של אור בבית ה' למטה, ולא מורידה השפע למעלה, המכוון כנגד המנורה. וכל כהן לפי מדרגתו הוריד האורה של תורה לפי ערכו. נזוהו דוגמת העלעקטער שבבית, שיש מנורה על גג החדר, וכפתור למטה, וכאשר יש חיבור ביניהם, אז במה שמדליק הכפתור למטה, זורח אור מלמעלה. אמנם אהרן הכהן עצמו שעבודתו היה בתכלית השלימות, 'בהעלותך את הנרות', כאשר אתה תדליק הנרות, אז אל 'מול פני המנורה', השפע של תורה שעומדת למעלה מול המנורה שלמטה, 'יאירו שבעת הנרות', שאור הנרות למטה יורידו האור שלמעלה, אשר הם זה לעומת זה. ומסיים הכתוב ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, שלא היה שינוי בהדלקתו בין האור שלמטה לבין האור שלמעלה, אלא אל מול פני המנורה דייקא העלה נרותיה.

הגליון הזה נתגב על ידי

מוה"ר ר' יואל בנימין פאנגל הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהכנס בנו לעול התורה המצות	לעילוי נשמת כ"ק הגה"ק רבי אשר אנשיל בן רבי יהונתן בנימין זצוק"ל הי"ד אבד"ק סערדאהעלי - בעל ולאשר אמר ובנו הגאון רבי משה יהודה ב"ץ זצוק"ל הי"ד רב הצעיר דקעד"י סערדאהעלי - בעל ויגד משה שנעק"ה כ"ו סין תש"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	מוה"ר ר' שלמה ברוך בראדי הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהכנס בנו לעול התורה המצות
--	--	--